

ΕΝΩΣΕΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ
& ΨΥΧΟΛΟΓΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
&
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΟΜΟΣ Β΄
1965 - 1966

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ

Ε.Υ.Δ. Π.Ε.Κ. Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ Β' ΤΟΜΟΥ

Ἰανουάριος 1965-Δεκέμβριος 1966

Τεύχη 11 - 20

*Ἐπιστημονικὸν ὄργανον τοῦ Συλλόγου Παιδαγωγῶν - Ψυχολόγων
Πτυχιούχων Πανεπιστημίων Ἐξωτερικοῦ*

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2007

I. ΔΡΟΡΑ (Ληομονημένες σελίδες)

Μανόλη Τριανταφυλλίδη: Ἡ θέση τοῦ ἔθνους μας στὴν ὀρθογραφία τῆς γλώσσας του. Οἱ ἀγιάτρευτες δυσκολίες τοῦ σημερινοῦ τονισμοῦ	Σελ. 249
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	
» » Πρὶν καὶ ἡ διγλωσσία γεννᾷ πολλαπλές καὶ βαθιές βλάβες στὸ ἔθνος μας.	» 293
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	
Ἐπόμνημα Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου. Μάιος 1912	» 325
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	
Μανόλη Τριανταφυλλίδη: Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον: Ἡ γλώσσα μας στὰ σχολεῖα τῆς Μακεδονίας. Τεύχος 14	» 1
» » (ἐπιμέλεια Θ. Γέρου)	

II. ΜΕΛΕΤΕΣ

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ · ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ · ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Ἐλευθερίου Ἀθανασίου: Τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ παιδικοῦ συναισθήματος.	» 592
Δεωνίδα Βελιαρούτη: Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος.	» 523,590
Ἀριστείδου Βουγιούκα: Τὰ Δημοτικά μας τραγούδια	» 507
Θεοφράστου Γέρου: Θεωρία τῆς Γλώσσας	» 483
Σπύρου Κεχρη: Τὸ φιλοσοφικὸ ζήτημα ἀντίρροπο τῆς πνευματικῆς κρίσης τῆς ἐποχῆς μας	» 497
Ἀντωνίου Κρέτση: Ἐποπτεία καὶ ἔγνοια	» 26
Γ. Κυριαζοπούλου: Δύναται νὰ αὐξηθῆ ἡ εὐφυΐα	» 611
Κων. Λυκομήτρου: Ἡ ἐκπαίδευση καὶ ἡ ἐποχὴ μας	» 346
Leon Jeunehomme : Ἡ πρόδος τῆς Ψυχολογίας καὶ τὸ ἔργον τοῦ J. Piaget (Μεταφρ. Α. Κρέτση)	» 304,366
John Macmurray: Ἀνθρωπιστικὴ Ἀγωγή (Μετ. Ε. Κασιόλα)	» 267
Γ. Μαραγκοδάκη: Ἡ θεωρία τοῦ Skinner γιὰ τὴ μάθηση	» 514
Δημ. Παλυβοῦ: Οἱ ἀριστερόχειρες	» 25
Γ. Παπακωστούλα: Τὰ συνειδησιακὰ βιώματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων	» 296,328
Ἀθανασίου Πόπορη: Τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται τὸ σύγχρονο παιδί	» 451,503
Γρ. Τριανταφύλλου: Μηχανισμοὶ ἄμυνας ἢ προσαρμογῆς	» 277
Γεωργίου Τσαμπῆ: Τὰ Παιδαγωγικὰ Κολλέγια τῆς Σκωτίας. Προτάσεις γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τῶν Παιδαγωγικῶν μας Ἀκαδημιῶν	» 547,625
Ι. Χαλαμποπούλου: Παιδεία καὶ Τεχνικὸς Πολιτισμὸς	» 1

III. ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ

'Ελευθερίου 'Αθανασίου:	Γλώσσα και σχολικό πρόγραμμα	Σελ. 18
»	»	»
	'Η φυσική, πνευματική και κοινωνική εξέλιξη του παιδιού της σχολικής ηλικίας και η ανάγνωση	» 311
Θεοφράστου Γέρον:	Τὰ λάθη τονισμού και ἡ ποσοστιαία σχέση τους μετὰ τὸ σύνολο τῶν ὀρθογραφικῶν λαθῶν	» 253
'Εμμ. 'Εμμανουηλίδου:	'Ο ἐπαινος, ἡ ἐπίπληξη και ἡ ἀδιαφορία ὡς κίνητρα εἰς τὴν σχολ. ἐργασίαν	» 352
Εὐθ. Θεοδωροπούλου:	'Η τεχνολογία εἰς τὸ σχολεῖον	» 282
Κων. Κίτσου:	Οἱ δυσκολίες τῶν μαθητῶν στὴ λύση ἀριθμητικῶν προβλημάτων	» 3,10
Χριστ. Παπαδοπούλου:	Αἰσθητικὴ 'Αγωγή	» 29
Σπύρου Πολίτη:	Μερικὰ προβλήματα τοῦ σχολείου	» 500
'Αγγέλου Σαφαρίκα:	Τὰ Σχολικὰ προγράμματα	» 334
'Ελ. Σταματάκη:	Κατ' οἶκον ἐργασία τοῦ παιδιοῦ	» 480,41
»	Οἱ οἰκογενειακὲς καταστάσεις ἐπηρεάζουν τὴν σχολικὴν ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ	» 323

IV. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Χάρη Σεκελλαρίου:	Προβλήματα τῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας . .	» 461
-------------------	---	-------

V. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ - ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

'Αντωνίου Μπενέκου:	'Η μείωση τοῦ ὅριου ἡλικίας στὴν πρώτη Δημοτικοῦ (Ραδ. ὁμιλία)	» 539
Samuel Roller :	'Η ἔνωση τῶν δυνάμεών μας (Μεταφ. Α.Σ.) . .	» 59
Γε. Τριανταφύλλου:	'Επιστημονικὸ Συνέδριο	» 290
»	»	»
	'Η 'Επιμόρφωση ἐνηλίκων, συνέχεια και συμπλήρωση τῆς σχολ. ἐκπαιδεύσεως	» 520
»	»	»
	'Εκθεση α) πάνω στὴν σύσκεψη Ο.Ο.Σ.Α. ποὺ ἔγινε στὸ Παρίσι β) Πάνω στὶς ἐπισκέψεις σχολείων κ.λ.π. στὴν 'Αγγλία	» 31

VI. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑ - ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Σπ. Κοκκίνη:	Βάσεις ὀργανώσεως σχολ. βιβλιοθηκῶν	» 543,597
Π.Ι. Σχοινᾶ:	Μέθοδος ἐπιμελοῦς μελάτης ἐπιστημονικοῦ βιβλίου και ἀποδελτιώσεως	» 285
'Αντ. Λαμπρινίδη:	«Πυγολαμπίδες» 'Αρχαδίου Πηγαίου	» 506

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΛΥΚΟΜΗΤΡΟΥ

Με έκδηλη ευχαρίστηση και βαθειά ικανοποίηση έγιναν και γίνονται γνωστές οι βαρυσήμαντες προσπάθειες της κυβέρνησης για την άγωση και τη μόρφωση της ελληνικής νεολαίας. Το πρόβλημα της άγωσης της απασχολεί και κεντρίζει το ενδιαφέρον και πρέπει να συνενώνη τις προσπάθειες όλων, γονέων, εκπαιδευτικών, διαφόρων αρχών και παντός ενδιαφερομένου για να έχουμε το καλλίτερο αποτέλεσμα.

Τα παιδιά μας ζούν σε μια εποχή επιταχυνόμενης αλλαγής και αυξανόμενης κοινωνικής πολυπλοκότητας. Ο κόσμος και η ζωή έχουν αλλάξει αισθητά στις τελευταίες δεκαετίες. Όλοι μας παρατηρούμε σήμερα να παρέρχεται η εποχή της μυϊκής δύναμης και να παραχωρή τη θέση της στην μηχανική και στην τεχνολογία, που αποβαίνουν από τους σοβαρότερους παράγοντες στη διαμόρφωση της ζωής μας. Πολλοί άνθρωποι, με τους οποίους συναναστρέφόμεθα σήμερα είδαν κατά την διάρκεια του βίου των την πρώτη χρησιμοποίηση τέτοιων μέσων αλλαγής της ανθρώπινης ζωής, όπως είναι ο ηλεκτρισμός, το αυτοκίνητο, τα ψηκτικά μηχανήματα, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, το αεροπλάνο κτλ. Όχι μόνον η μαθητιώσα νεολαία σήμερα αλλά και ώριμοι άνθρωποι παρατηρούν με κατάπληξη τις τεχνολογικές επιτεύξεις και ακούουν έκθαμβοι για τις φαντασιώδεις πτήσεις των αμερικανών και ρώσων αστροναυτών στο κοσμικό διάστημα. Οι συνεχιζόμενες επιστημανικές έρευνες θα επιταχύνουν τον γεωμετρικό ρυθμό των αλλαγών και μεταβολών που λαμβάνουν χώρα τώρα εις το περιβάλλο. Αν και είναι εκπληκτικές οι πρόσφατες επιτεύξεις εις τους τομείς της αστροναυτικής, της βιομηχανικής, της ιατρικής και της βιοχημείας ασφαλώς θα επακολουθήσουν και νέες επιτεύξεις με βαρυσήμαντες προεκτάσεις και πολυποίκιλα επακόλουθα για μια καλλίτερη και δικαιότερη διάρθρωση της κοινωνικής μας ζωής.

Ο Walter Lippman, ένας από τους έγκυρότερους συγχρόνους δημοσιολόγους, έπεσήμανε πρό τριανταπέντε έτων το μέγεθος της επιταχυνόμενης αλλαγής της ανθρώπινης ζωής, όταν υπεδείκνυε ότι ένα από τα σπουδαιότερα κατορθώματα από την εποχή της χρησιμοποίησης του τροχού ητο η επιτυχία του ανθρώπου στην επινόηση ενός έφευρετικού συστήματος έφευρέσεων.

Με την βοήθεια της επιστήμης και των εφαρμογών της οι άνθρωποι σήμερα προσχεδιάζουν και δημιουργούν εξελίξεις. Απρόβλεπτες έφευρέσεις ενδέχεται να αναφανούν και να μάς έλθουν ταχύτατα, π.χ. ως ά-

ποτέλεσμα προγραμματισμένων έρευνών που γίνονται τώρα στην πυρηνική φυσική. Μαθητές που φοιτούν τώρα στις μικρές τάξεις θα έχουν την ευκαιρία να ζήσουν και να συνεισφέρουν σε μια εποχή καταπληκτικών τεχνολογικών επιτεύξεων. Τότε θα πρέπει ασφαλώς να κατέχουν την πνευματική και ήθικη ικανότητα για να διευθύνουν την επινόηση των εφευρέσεων — αυτό το όργανο των αλλαγών του περιβάλλοντος — για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και την ευημερία ολοκλήρου της ανθρωπίνης κοινωνίας.

Οι επιτεύξεις δεν περιορίζονται μόνον εις την τεχνολογία, αλλά λαμβάνουν χώρα και εις άλλους επιστημονικούς τομείς με θραδύτερο όμως ρυθμό. Η Ιατρική επιτελεί προόδους για την προάσπιση και διατήρηση της υγείας, κοινωνιολόγοι εις το έξωτερικό και ιδιαίτερα στις Ήνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ανέπτυξαν νέες μεθόδους για την μελέτη της κοινωνικής ανατομίας. Έρευνες του Gesell, του Olson, του Piaget και άλλων ειδικών προσφέρουν νέα κριτήρια για την κατανόηση της λειτουργικής πορείας της ανάπτυξης και εξέλιξης του παιδιού και του νέου ανθρώπου. Οι ψυχολόγοι συνεισφέρουν πολύτιμες ιδέες σχετικά, με την αποδοκότερη εργασία μιας κοινωνικής ομάδας, την ποιότητα των ανθρωπίνων σχέσεων και την κοινωνική ώριμότητα. Όλοι μας, μορφωμένοι και μορφωνόμενοι πρέπει να αναγωνρίζουμε και να συμβάλλουμε στην ανάπτυξη των κοινωνιολογικών επιστημών, που θα υποβοηθήσουν για να εκλείψει ή αναφυσείσα απόσταση μεταξύ του τεχνολογικού επιπέδου και της κοινωνικής ζωής της εποχής μας. Οι πραγματικές διαφορές και τα ακανθώδη προβλήματα του σημερινού κόσμου και του αύριανού είναι ψυχολογικής και κοινωνιολογικής ύφης. Η εφευρετικότητα λοιπόν και τα επιτεύγματα των κοινωνιολογικών επιστημών πρέπει κατά νοήμονα τρόπο να συμπλησιάζουν και να αλληλοσυμπληρούνται με την τεχνολογική πρόοδοι, εάν επιφυλάσσεται εις τον άνθρωπο ή αποφυγή και ή λύτρωσή του από τα καταστρεπτικά έπακόλουθα της τεχνολογικής δύναμης, την όποια αυτός ό ίδιος έδημιούργησε.

Στην εποχή μας πολλά πρέπει να γίνουν στον τομέα των ανθρωπίνων σχέσεων. Το πρόβλημα της δημιουργίας καλλιτέρων τρόπων διαβίωσης και συνεννόησης μεταξύ των ανθρώπων έγινε το καυτό ζήτημα της εποχής μας. Βελτιωμένη συγκοινωνία και ταχύτατη επικοινωνία ελάττωσαν την ψυχοπολιτιστική απόσταση μεταξύ των λαών της ύδρογείου χωρίς ένιοτε να υποδεικνύεται μέσα αντικειμενικής κατανόησης και ευστόχου αποτίμησης των νέων γειτόνων. Ένα έπακόλουθο υπήρξε και παραμένει ή διεθνής ένταση και οι κοινωνικές προστριβές. Οι άνθρωποι σε όλο το κόσμο εύρισκονται στην εποχή των ανησυχιών με την έρώτηση. «Πού θααδίζομε; Το μέλλον τι έπιφυλάσσει σε μας και στα παιδιά μας;»

Εις ένα κόσμο που ανέπτυξε την τεχνολογική ικανότητα για μια όνειρώδη πρόοδο και για την αυτοκαταστροφή του, ή άγωγή πρέπει να παρέχη στα παιδιά τα μέσα για να μάθουν και να ένστερνίζονται τα ιδανικά, τις αξίες και τις διαθέσεις που θα τα καταστήσουν Ικανά να ενεργούν θαρρετά και με σύνεση προασπίζοντας και προάγοντας την έλευθερία, την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια και την κοινωνική δικαιοσύνη. Τα Ιδανικά αυτά που είναι ή πηγή και το κόσμημα του έλληνοχριστιανικού μας πολιτισμού, με έθνική ύπερηφάνεια έμεις οι Έλληνες τα βλέπουμε να είναι Ιδανικά ολοκλήρου του έλευθέρου κόσμου. Είναι λοιπόν

κοινά τὰ ἰδανικά. Ἔχομε ὁμῶς καὶ διαφορές. Ἄς ἀναφερθοῦν τὰ κάτωθι περιστατικά πού τονίζουν στὸ ἔπακρο τὶς ὑπάρχουσες διαφορές. Σὲ ἓνα ἐπιθεωρησιακὸ θέατρο τῶν Ἀθηνῶν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σὲ μιὰ σκηνὴ παρουσιάζοντο 3 Ἕλληνες ναυαγοὶ σ' ἓνα ἀκατοίκητο νησί. Ἡ πρώτη τους δουλειὰ ἦτο νὰ ἰδρῦση ὁ καθένως τους ξεχωριστὰ τὸ δικό του, τὸ ἀτομικὸ του κράτος, ὄχι μόνον ἀδιαφορώντας ἀλλ' ὑποσκάπτοντας τὸ κράτος τοῦ συναναυαγοῦ του. Λίγο ἀργότερα σ' ἓνα ὑπερατλαντικὸ θέατρο μιὰ παραπλήσια σκηνὴ ἐξετυλίσσετο. Ἐκεῖ 15—16 ἀμερικανοὶ εὐρέθησαν ἀναγκαστικὰ προσγειωμένοι σ' ἓνα ἀπομεμακρυσμένο μέρος λόγῳ θλάθης τῆς μηχανῆς τοῦ ἀεροπλάνου. Ἡ πρώτη τους δουλειὰ ἦτο νὰ σχηματίσουν μιὰ ομάδα γιὰ νὰ ἐρευνήσουν τὰ αἷτια τοῦ ἀεροπορικοῦ ἀτυχήματος. Τὰ περιστατικά αὐτά, ἂν καὶ στὶς ἀκρότητές τους καὶ παρ' ὄλον τὸ εὐτράπεζό τους παρουσιάζουν ἀνάγλυφα τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀτομιστικοῦ καὶ τοῦ συνεργατικοῦ πνεύματος.

Στὸ τομέα αὐτὸ ἡ ἐκπαίδευση ἔχει ἓνα χρέος νὰ ἐπιτελέση. Ἄς ἀφήσωμε τώρα ἓναν διαπαιδαγωγημένο στὴν ἀνεγνωρισμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ ὁμαδικοῦ πνεύματος νὰ εἴπῃ τὴ γνώμη του. Πρόκειται γιὰ τὸν Dr Snyder, ὁ ὁποῖος ἔγραψε ἓνα ἄρθρο βασισμένο στὶς παρατηρήσεις πού ἔκαμε τὸ θέρος τοῦ 1946 ὅταν ἦλθε στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρώτη ἀποστολὴ τῆς UNESCO γιὰ νὰ περιγράψῃ τὴν μεταπολεμικὴ ἐκπαιδευτικὴ κατάστασι τῆς Ἑλλάδος. Ἴδου μερικὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἄρθρου του. «Ἡ χώρα ἡ ὁποία ἐδημιούργησε ὅ,τι καλλίτερο ὑπάρχει στὸν Δυτικὸ Κόσμο καὶ στὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα, κυττάζει τώρα πρὸς τὶς δυτικὲς χώρες γιὰ οἰκονομικὴ, ἠθικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ βοήθεια. Τὸ ἑλληνόπουλο σήμερα, ἂν καὶ κάθε μέρα τοῦ ὑπενθυμίζουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα τὸ περιβάλλουν, τὴν πλούσια πνευματικὴ κληρονομία του, δὲν ἔχει τὰ μέσα γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν τὶς μορφωτικὲς γνώσεις, τὶς ὁποῖες οἱ πρόγονοὶ του ἐχάρισαν εἰς τὸν κόσμον. Τέτοιες εἶναι οἱ καταστροφές τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καμμιά ἄλλη χώρα δὲν ἐπολέμησε ἠρωϊκότερα γιὰ τὴν ἐλευθερίαν. Γι' αὐτὸ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ, ἡ κοινωνικὴ δομὴ καὶ ἡ ἐκπαίδευσιν ἐξηνεμίσθησαν. Παρ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, ὁ ἐπισκέπτης δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐντυπωσιασθῇ ἀπὸ τὴν ζωτικότηταν, τὸ θάρρος καὶ ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικότηταν τῶν Ἑλλήνων νὰ σταδιοδρομήσουν καὶ πάλιν παρ' ὅλες τὶς ἀντιξοότητες... Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπαναλειτουργίαν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος δύο βασικὲς κατευθύνσεις προδιαγράφονται. Ἡ μία εἶναι ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ ἡ λειτουργία ἐκ νέου τῶν κατεστραμμένων σχολείων ὅπως ἦσαν πρὸ τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς προπολεμικῆς ἐκπαιδευτικῆς ὀργάνωσις καὶ τοῦ προπολεμικοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος. Ἡ ἄλλη κατεύθυνσις εἶναι νὰ ἀρχίσῃ κανεὶς μὲ μιὰ κριτικὴ ἐκτίμησι τῶν παρόντων ἀναγκῶν τῶν παιδιῶν καὶ μεγάλων καὶ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ δημιουργία ἐκπαιδευτικῶν καὶ μορφωτικῶν ἐργασιῶν πού θὰ ὀδηγοῦν στὴν ἀντιμετώπισιν τόσοσιν αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν, ὅσον καὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων τῆς χώρας. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσιν βασισμένη στὰ πλαίσια τῆς γερμανικῆς ἐκπαίδευσιν τοῦ 19ου αἰῶνα κλίνει πρὸς τὴν πρώτην κατεύθυνσιν. Ἀλλὰ ἐφ' ὅσον ἡ χώρα στερεῖται τῶν μέσων ἡ ἀνοικοδό-

1. Harold E. Snyder, «Problems in the Educational Reconstruction of Greece», Institute of International Education, News Bulletin, 22 : 4-5 Decembar 1946.

μηση δὲν ἐπροχώρησε τόσο, ὥστε νὰ προβλέπεται τὸ ἀνοιγμα τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν δεύτερη κατεύθυνση. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν δείγματα γιὰ τὴν ἐπανεξέταση τῆς ἐκπαιδευτικῆς κατάστασης». Αὐτὰ ἐδημοσίευσε ὁ διακεκριμένος ξένος γιὰ τὴν μεταπολεμικὴ ἐκπαιδευτικὴ μας κατάσταση. Μετὰ ἓνα χρόνο, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1947 στοὺς Times(2) τοῦ Λονδίνου, ἐδημοσιεύοντο τὰ κάτωθι. «Θὰ ἦτο ἄδικο νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι τίποτε δὲν ἔχει ἐπιτευχθῆ. Ἀπεναντίας τεράστιες προσπάθειες καταβάλλονται ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἀπελευθέρωσης γιὰ νὰ ξαναρχίσῃ ὁ κύκλος τῆς ἐκπαιδευτικῆς δραστηριότητος. Ἀλλὰ ὁ συμμοριτοπόλεμος, ἰδιαίτερα στὴ Β. Ἑλλάδα ἐμποδίζει τὴν πρόοδο καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἐκπαίδευση γνωρίζουν ὅτι ἡ ἐργασία τῶν πιθανὸν νὰ ταλαιπωρηθῆ καὶ πάλι. Ἀλλὰ, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ καταστρέψῃ τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, εἶναι γεγονὸς ὅτι ἀπέτυχε νὰ σπάσῃ τὸ ἠθικὸ του, διότι ἡ ἐνεργητικότητα, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ αἰσιοδοξία δὲν ἔλειψαν, ὅπως δὲν λείπουν στὴν ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση τῶν ἀντιξοστητῶν τοῦ συμμοριτοπολέμου. Παντοῦ ὑπάρχει μίᾳ τεραστίᾳ ἐπιθυμία γιὰ μόρφωση μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἑλληνικὴ ὅμως ἐκπαίδευση, ὅπως καὶ ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ, παρουσιάζει μίᾳ συγκεχυμένη εἰκόνα τῆς ὁποίας τὰ μόνον χαρακτηριστικὰ εἶναι οἱ ὕλικές ἀπώλειες καὶ τὰ χάνοντα χάσματα ποὺ ἀντιβοοῦν γιὰ γεφύρωση καὶ πληρότητα». Αὐτὰ ἔγραψαν οἱ Times κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμο. Ὅπως εἶναι γνωστὸν τότε χάρις τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἡρωικοῦ μας στρατοῦ, τὴν ἀκαταμάχητη συμπαράσταση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆ βοήθεια τῶν συμμάχων μας ἀποκαταστάθηκε ἡ εἰρήνη σ' ὅλοκληρη τὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια. Ὡς πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴ μας ὅμως κατάσταση ριζικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀναμόρφωσή της δὲν ἐλαμβάνοντο. Ἀνεφέρθη ὅτι ὁ Dr Snyder πρὸ ὀλίγων ἐτῶν παρατήρησε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση θασιζότανε στὴ γερμανικὴ τοῦ περασμένου αἰῶνα. Ἄς δοῦμε λοιπὸν ἐκεῖ τώρα γιὰ λίγο τὸν ἐκπαιδευτικὸν καιρὸν. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ Δυτικὴ Γερμανία μεταπολεμικὰ ἐπέτυχε καταπληκτικὰς προόδους σὲ κοινωνικοὺς, τεχνικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς τομεῖς, ποὺ δικαίως χαρακτηρίζονται ὡς τὸ γερμανικὸ θαῦμα. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ τῆς ὅμως κατάσταση μεταπολεμικὰ ἔχει οὐσιωδῶς ἀλλάξει καὶ βελτιωθῆ. Καὶ ὅμως συνεχίζεται ἡ κριτικὴ ἐπανεξέτασή της. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Tübingen μὲ τὴν ἰσχυρὴ θρησκευτικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ του παράδοση στὸ παιδαγωγικὸ σεμινάριον τῆς 15ης Ἰουλίου τοῦ 1959, ποὺ διηυθύνετο ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς A. Flitner καὶ Bollnow ὁμιλοῦσε ὁ δεύτερος μὲ φιλοσοφικὴ περίσκεψη γιὰ τὴν πολυσύνθετη καὶ πολύπλοκη κοινωνικὴ κατάσταση τῆς ἐποχῆς μας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ περισσότερὴν ἐξειδίκευση καὶ παράταση τῆς σχολικῆς φοίτησης. Τὴν 23ην Ἰουλίου στὸ παιδαγωγικὸ φροντιστήριον τοῦ πανεπιστημίου τῆς ρομαντικῆς Heidelberg ἀνέπτυσαν καὶ συζητοῦσαν τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὴν ἐπομένην ἑβδομάδα ὁμιλοῦσαν γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ὀργάνωσιν τῆς Γαλλίας.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς μεθόδους γιὰ νὰ γίνῃ καλλίτερη ἡ κατανόησις τοῦ παιδαγωγικοῦ φαινομένου. Ἔτσι τὸ παιδαγω-

1. Aftermath of Occupation : «Greece still struggles to rise», Times Educational Supplement, October 25, 1947.

γικὸ ἔργο ὑποβοηθεῖται καὶ φωτίζεται καὶ σχηματίζονται νέοι τομεῖς ἐρεύνης καὶ μάθησης σὲ ὠρισμένο τόπο καὶ χρόνο.

Ἄς ἀφήσωμε τώρα τὶς ξένες χώρες πρὸ τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα τῆς ἐποχῆς μας τὶς ἔκαναν γειτονικὲς καὶ ἄς ξαναμιλήσουμε γιὰ τὴ χώρα μας. Ὀλόκληρη ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ κατάσταση πρέπει νὰ ἀγαπηθῆ γιὰ τὶς δυνατότητες πρὸ ἐνέχει. Ὅλοι οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ μαθητὲς, οἱ γονεῖς καὶ οἱ πολῖτες ἔχουν περισσότερο δυναμικὸ ἀπ' ὅτι χρησιμοποιοῦν. Ἡ ἐκπαίδευσή μας πρέπει νὰ πηγάζη ἀπὸ τὸν ἑλληνοχριστιανικὸ πολιτισμὸ, τὶς ἀνάγκες τῶν παιδιῶν καὶ τῆς κοινωνίας, τὶς παροῦσες καὶ μελλοντικὲς προοπτικὲς καὶ ἐπιδιώξεις καὶ νὰ διέπεται ἀπὸ τὶς ψυχολογικὲς, κοινωνικὲς καὶ φιλοσοφικὲς ἀρχὲς πρὸ ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν διάρκειά τῶν τελευταίων δεκαετιῶν. Οἱ ἀρχαῖες ἐπιτεύξεις καὶ ἀπαντήσεις στὰ μορφωτικὰ προβλήματα, ὅπως οἱ γερμανικὲς ἢ γαλλικὲς λύσεις δὲν παρέχουν ἐγγύηση ὅτι θὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς σημερινὲς μας ἀνάγκες. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔχομε μιὰν ἐνδοξη πνευματικὴ κληρονομιά. Κάθε ὅμως γενεὰ πρέπει νὰ ἀφομοιώσῃ αὐτὴ τὴ πνευματικὴ κληρονομιά γιὰ τὸ δικό της καλὸ. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι νὰ μιμούμεθα τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας, ἀλλὰ νὰ τοὺς διερμηνεύομε. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχαν κανέναν εἰς τὸ παρελθόν τους γιὰ νὰ μιμηθοῦν. Ἐργάζονταν καὶ ἐσκέπτονταν γιὰ τὶς τότε ὑπάρχουσες καταστάσεις καὶ φιλοσοφικώτατα συνέλαβαν τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς ἐποχῆς των, πρὸ εἶναι πράγματι ὁ χρυσοῦς καὶ ἐναρκτήριος κρίκος στὴν ἐπεκτεινομένη ἀλυσίδα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Τώρα ὅμως δημιουργοῦμε τὴ δική μας ζωὴ καὶ ἱστορία. Ἄς φιάξωμε τὸν κρίκο τῆς ἐποχῆς μας σύμφωνα μὲ τὶς σημερινὲς συνθήκες καὶ ἀνάγκες καὶ τὶς μελλοντικὲς μας ἐπιδιώξεις ἀκριβῶς ἔτσι πρὸ νὰ ταιριάξῃ στὰ μέτρα μας. Ἡ μίμηση εἶναι πρᾶγμα στεγνὸ, ἀνούσιο καὶ ἀποτελεσματικὸν. Τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα, ὁ humanismus, λέγει ὁ James Bryant Conant (3) εἶχε διπλὴ ὄντοτητα. Ἀποτελεῖτο ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς καινοτόμου δράσης τῆς διανόησης καὶ ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἐμπειρία, ἀπὸ τὴ ζέση δηλαδὴ τῆς πρωτοποριακῆς ἐργασίας καὶ τὴν πνευματικὴ χαρὰ τῆς θεώρησης τοῦ εὐρεθέντος θησαυροῦ. Ἔτσι ὅτι ἐπινοήθηκε τότε ἦτο καλὸ γιὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ — ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, τὴν τέχνη καὶ τὴν φιλολογία πρὸ ἐνέχουν θαυμάσιες ἀξίες γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα — διότι ἀνταποκρινότανε στὶς ἀνάγκες των καὶ στὶς ἐπικρατοῦσες τότε συνθήκες. Τώρα οἱ περιστάσεις ἄλλαξαν χάρις εἰς τὸ ἐφευρετικὸ σύστημα ἐφευρέσεων τῆς ἀνθρωπίνης διανόησης, πρὸ στηρίζεται στὶς βασικὲς φιλοσοφικὲς ἀρχὲς τῶν πρώτων ἑλλήνων φιλοσόφων.

Ἡ καλλίτερη ἐρμηνεία τῶν ἐνδόξων προγόνων μας εἶναι νὰ πράττωμε ὅπως ἔπραξαν. Νὰ παρατηροῦμε, νὰ ἐρευνοῦμε καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ ἰδικό μας παρόν, διότι κατὰ τὸν Conant ἡ δυναμικὴ ποιότητα τοῦ ἀληθινοῦ οὐμανισμοῦ ἐμφανίζεται, ὅπως στὸ συλλέκτη πρὸ ἀπλῶς τακτοποιεῖ καὶ θαυμάζει ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα πρὸ πολυπόθησε. Μὲ μιὰ τέτοια ἐρμηνεία τοῦ ἀρχαίου πνεύματος ἢ κλασσικὴ παιδεία στὴν ἐποχὴ μας δὲν ἔχει παρὰ νὰ δώσῃ καὶ τὰ δύο της χέρια στὴν τεχνικὴ παιδεία γιὰ τὸ καλὸ καὶ τῶν δύο τους. Εὐτυχῶς πρὸ κατὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ

3. James Bryant Conant. Education in a Divided world (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1943) pp. 77—70.

γίνεται ή κατάλληλη εργασία στο Ύπουργείο Παιδείας για την πρέπουσα θέση τής τεχνικής εκπαίδευσης. Έκ παραλλήλου άρχισε από την παρούσα δημοκρατική κυβέρνηση ή από τόσο καιρό αναμενόμενη αναμόρφωση ολοκλήρου τής εκπαιδευτικής μας κατάστασης. Τα προβλήματα και ζητήματα σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα αντιμετωπίζονται εύστοχα και θαρρετά και τούτο ύψώνει και βελτιώνει την ποιότητα τής εργασίας σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η δωρεάν παιδεία, ή παράταση τής σχολικής φοίτησης, τα μαθητικά συσσίτια, τα 5 πανεπιστήμια και τα 2 πολυτεχνεία είναι γεγονότα που άκούονται με συγκίνηση και ένθουσιασμό. Η επικείμενη αναμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος είναι κάτι που από χρόνια αναμένεται. Ο νέος θεσμός του παιδαγωγικού Ίνστιτούτου, με την πείρα, τὸ κύρος και την πνευματικότητα τῶν μελῶν του παρέχει κάθε έγγύηση για την έπιτυχία τῶν σκοπῶν του. Τα προβλήματα είναι πλείστα και επείγοντα. Αλλά και κάθε ήμέρα συσσωρεύονται και άλλα παρόμοια.

Νά μερικά από αυτά τα προβλήματα.

1. Η αναμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος.
2. Η αρχιτεκτονική τῶν νέων διδαστηρίων.
3. Η επίπλωση τῶν σχολείων.
4. Τα έποπτικά όργανα, ραδιόφωνο, σχολικός κινηματογράφος κ.τ.λ.
5. Ο θεσμός τῶν σχολικῶν ψυχολόγων.
6. Η ίδρυση ειδικῶν σχολείων ή τάξεων για τα προβληματικά παιδιά.
7. Σύγχρονοι μέθοδοι διδασκαλίας.
8. Η όργάνωση, διοίκηση, και ή έποπτεία τῶν σχολείων.
9. Η βαθμολογία τής προόδου τῶν μαθητῶν.
10. Η άποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου του διδασκάλου.
11. Η σπουδαιότητα τῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων.
12. Η μόρφωση και ή έπιμόρφωση τῶν διδασκάλων.
13. Η συμβολή του εκπαιδευτικού στις έκπολιτιστικές κοινωνικές έκδηλώσεις.
14. Οί εκπαιδευτικοί και ο σύγχρονος κόσμος.

Οί άρμόδιες ύπηρεσίες από ειδικευμένους παιδαγωγούς και ψυχολόγους με την συμπάρασταση κάθε καλού συνεργάτη θα κάνουν τις σχετικές μελέτες και θα προτείνουν τις εύστοχώτερες λύσεις. Είναι παρήγορο σημείο ότι ή παρούσα κυβέρνηση μαζί με τα μεγαλόπνοα εκπαιδευτικά σχέδια που έθεσε σε έφαρμογή αύξησε αίσθητά και την κρατική έπιχορήγηση για την παιδεία. Το χρήμα τής κυβέρνησης είτε τής ιδιωτικής και κοινοτικής πρωτοβουλίας για την εκπαίδευση είναι μια γεμάτη έλπίδες έθνική κατάθεση, διότι έτσι θα έχωμε καλλίτερους έπιστήμονες, τεχνικούς, γεωργούς, εργάτες και έπαγγελματίες, καλλίτερους δηλαδή και εύδαιμονέστερους πολίτες. Έτσι ενισχυόμενη οικονομικά και αναμορφούμενη ή εκπαίδευση θα συμβάλη με άγαστη άμοιβαιότητα στη βελτίωση και τὸ ανέθασμα του επιπέδου τής οικογενειακής, τής οικονομικής και τής έθνικής μας ζωής.

